

בס"ד

פרשת בשלה תשפ"ב

פנינים מרבינו האור החיים הקדוש

העובר פי ד' גורם לעצמו "הבאשה" שמכוחה מתהווה גידולו של "רמה"

א "ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמרו משה אלהם הוא הלחם אשר נתן ד' לכם לאכלה כו'. ויאמר משה אלהם איש אל יותר ממנו עד בקר. ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עלהם משה כו'. ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה. ויאמר אלהם הוא אשר דבר ד' שבתון שבת קדש לד' מחר את אשר תאפו אָפּוּ ואת אשר תבשלו בשלו. ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר. ויניחו אתו עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו" (טז טו, טז טו, טז טו, טז טו, טז טו, טז טו).

הרי מבואר שמשה צווה לבני ישראל, שלא ישאירו מהמקן עד לבוקר אלא יסיימוהו באותו יום שבו הם קיבלוהו. ואמנם היו כמה אנשים שהותירו את המקן עד למחרת, ובגלל כן, המקן הבאיש ועלו בו תולעים. אמנם בערב שבת קודש, נצטוו בני ישראל להשאיר מהמקן שנפל ביום השישי - כל אחד קיבל מנה כפולה - ואכן בבוקר ראו, שהמקן שהותירו לא הבאיש ולא התלע.

והנה האוה"ח (טז טו) מבאר את ענין זה של הבאשת המקן והתלעתו, על פי פנימיות עניני התורה, בדרך רמז, וזה לשון האוה"ח: "ובדרך רמז ירצה, כי אין תולע גדל אלא מהנבאש, והנה מצינו שתרגם אונקלוס (בראשית ו ה) 'רע' - 'ביש', ובחינת הרע ויסודו הוא עִבּוּר פי התורה והמצוה, ו[לכן] אדם כי יחטא ירום תולעים, והוא סוד גדילת תולעים מהפירות ואויר האדמה אחר חטא האדם.

והוא אומרו 'וירם תולעים', הטעם הוא לצד 'ויבאש', שנעשה בו בחינת הרע - שהניחוהו (עד הבקר) הפך מצות התורה, ולזה כשאמר להם משה (בפסוק כג) 'הניחו וגו' עד הבקר', אמר הכתוב (בפסוק כד) 'ויניחו אתו עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא' וגו', פירושו, לא נגע בו בחינת הרע (לא הבאיש), ובזה 'ורמה לא היתה'.

וכמו כן הצדיקים אשר לא יטעימו נפשם מבחינת הרע, לא יתלעו. וצא ולמד, מעשה רבי אלעזר בר רבי שמעון בן יוחאי עליו השלום (ב"מ פד:) כי תולע אחד לבד גדל באזנו, לצד בחינת הרע אשר נגע שם" (- פעם אחת שמע שזילזלו בת"ח ולא מיחה כפי הדרגה שהי' ראוי לו למחות). עכ"ל האוה"ח.

והיינו כי התהוות התולעים נובע מדבר הנבאש; הבאשה מסבבת תולעים. ומבאר האוה"ח, א) בחינת הרע מתוארת כ"הבאשה", ב) יסודו של בחינת הרע הוא זה שעובר האדם על רצון קונו (ואפילו אם הוא אינו עובר על מ"ע או ל"ת, וכדמבואר מהמעשה של ראב"ש שהביא האוה"ח בסוף הדברים. כי שם יצאה תולעת מאזנו על שלא מיחה "כפי הדרגה הראויה לו למחות" בשמעו זלזול תלמיד חכם. הרי שלא עבר על עשה או ל"ת, כי סו"ס הוא מיחה במזלזל ואעפ"כ יצאה תולעת מאזנו. [ע"ע שעת"ש שער ב עב, שער ג קצו-קצח, ספר ח"ח פתיחה עשין ה ובמש"כ שם בח"ח מהדורת אגודת השומרים]).

ולפי"ז מבואר, שבאמצעות דבר זה שהאדם עובר על רצון קונו, נסבב מצב של הבאשה הגורם להתהוותם של תולעים. ועל פי זה מבוארים דברי הכתוב באומרו "וירם תולעים ויבאש", דהיינו שהמקן ההוא שהותירוהו עד הבוקר - כנגד ציוויו המפורש של משה רבינו, יצאו ממנו תולעים, לפי שנעשה בו בחינת הרע - המסבבת הבאשה שמכוחה נתהווה ענין זה שיצאו ממנה תולעים.

אמנם המקן שהותירוהו בני ישראל על פי ציוויו של משה; המקן ההוא שירד בערב שבת קודש, מן זה לא הבאיש - לא נגע בו בחינת הרע, כי עשו כן על פי הציוויו המפורש של משה רבינו, ולכן 'רמה לא היתה בו'. כי באופן שאין האדם עובר פי ד', לא נתהווה הבאשה - וממילא מתהווה מזה שהיא אינה מתלעת, ורמה אינה גדלה ממנה.

יש לציין עוד, שענין זה שנהפך האדם לרמה ע"י חטאיו, איננו אמור רק על גוף האדם לאחר מיתתו, אלא גם בחייו יכול מצב כזה להתהוות. [ענין אגרת הרמב"ן, שעת"ש שער ג קסג, תמורה לא. בביאור הכתוב באיוב כה ו (כן מגיה המסורת הש"ס שם), וביאור הענין הוא כמוש"כ האוה"ח, שחטא מסבב הבאשה - הגורמת גידולו של רמה].

ריבוי התולעים הנמצאים בימינו בדברים שהם גידולי קרקע נובע מזוהמת החטא שנתרבה בעולם

ב והנה על פי היסוד הנ"ל של האוה"ח יבוארו דברי האוה"ח שבפרשת שמייני (ויקרא יא מג) דהנה דברי האוה"ח שם הולכים וסובבים על ענין אכילת שקצים ורמשים, אפילו בשוגג - שגם בזה מתהווה פגם וטמטום בנפש האדם. וזה לשון האוה"ח: "וצריך האדם ליזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוץ זה ומה גם בזמנים אלו שזוהמת האויר והארצות כולן יחד, ואין לך גידולי קרקע שאין בהם מזה שיקוץ (- איזה שום שיקוץ), שומר נפשו ישמור את הדבר" עכ"ל האוה"ח.

והיינו שהאוה"ח מזהיר מאד להזהר בכל דבר הגדל מהקרקע לוודאות שאין בו שום שקצים ורמשים. ומסביר האוה"ח ש"בזמנים אלו שזוהמת האויר והארצות כולן יחד" יש צורך להיזהר ביותר לפי שע"י ההזהמה הזאת, נעשה מצב כזה ש"אין לך גידולי קרקע שאין בהם מזה שיקוץ" - כל דבר הגדל מהקרקע יש בו איזה שום שקצים ורמשים ותולעים, האסורים באכילה, בו או בעלים שלו.

ויש לברר מה הוא כוונת האוה"ח בזה שבזמנינו "נזהם האויר והארצות כולן יחד". ולכאורה יש לבאר הענין כפשוטו, שמצד הטבע הגשמי מצויים יותר תולעים בפירות וירקות הגדלים בקרקע.

אמנם נראה שיש לתקן לומר בזה, שנתכוין האוה"ח לדבר נוסף; האוה"ח מודיענו שבפנימיות הבריאה נתהווה ריבוי של זוהמה וטומאה - שמצדה נסבב ריבוי התהוות התולעים. ודו"ק.

וביאור הדברים הוא על פי דברי האוה"ח הנ"ל בפרשת בשלה. דהנה זה לשון הרמח"ל (דרך ד' ח"א פרק ה אות ח): "והנה חילוקי מדרגות

פעמים הודיע ד' לבני ענין זה של "אכבדה בפרעה ובכל חילו". והיינו שיתכבד ד' בזה שהוא מתנקם ברשעים (רש"י יד ז).

ואולם מתוך דברי האוה"ח (יד ז) מתבאר, שאין כוונת שני הפסוקים הללו שווה ודומה זה לזה. דהיינו שאע"פ שלשון הכתוב שווה ודומה - "ואכבדה בפרעה ובכל חילו", ישנו הבדל גדול בביאור כוונת הכתוב בין הפסוק הראשון (יד ז) לבין כוונת הכתוב השני (יד ז-ח).

דהיינו שאע"פ שבשני הפסוקים הובטחו בני"ז בזה שד' יתנקם מפרעה ועמו, מ"מ אופן הנקמה לא מפורט בפסוק הראשון (יד ז) - רק בפסוק השני (יד ז-ח) כתוב במפורש שפרעה ועמו ינסו לתוך הים ואז יתנקם ד' מהם. אולם בפסוק הראשון (יד ז) לא מוזכר ענינו של קריעת ים סוף כלל וכלל.

ואכן האוה"ח (יד ז) מבאר שבפסוק הראשון (יד ז) לא נכלל הבטחה כזאת לבני"ז, שד' יעשה להם נס גדול של קריעת ים סוף ויטביע את פרעה וחילו בתוכו. לפי שפיעת היא (בשעת אמירת הפסוק הראשון, יד ז, לבני"ז) עדיין לא הי' בידם של בני"ז הזכות הגדולה הנצרכת להם, שמכוחה יוכלו לזכות לנס גדול כזה כקריעת ים סוף.

זה לשון האוה"ח (יד ז, תוך הדברים): "וטעם שלא מנע ד' המלאך מבא' (היינו הסיבה שאיפשר ד' למלאך של מצרים לרדוף אחרי בני"ז באופן כזה שיסובב להם פחד נורא, וכמו שהסביר האוה"ח לעיל שם), לשני טעמים: א' כדי להורגו לפניהם כו'. וטעם שני, אלקים חשבה לטובה, כדי שיפחדו ויחזרו בתשובה שלימה ויקרבו לבם לשמים כדי שבאמצעות זה יעשה ד' להם הנס העצום של קריעת ים סוף - ודבר זה לא הובטחו בו קודם.

ותמצא שדרשו ז"ל (שמו"ר כא ה) בתיבת 'הקריב' ולא אמר 'קרב' (זפרעה קרב) ירצה שהקריב לבם של ישראל לאביהם שבשמים, וכן הי' דכתיב ויצעקו בני ישראל אל ד' עכ"ל האוה"ח.

הרי שמבואר מדברי האוה"ח, שלפני צעקתם לד' בתפלה - כשרדף פרעה אחריהם, לא הובטחו בני"ז שיעשה להם נס זה של קריעת ים סוף. (כך כותב האוה"ח הנ"ל). ואם כן, בהכרח צריך לומר שהבטחת ד' בפסוק הראשון (יד ז) - שנאמר להם כמה ימים לפני כן, אינה כוללת בה הבטחה לעשות להם נס גדול של קריעת ים סוף. (פסוק ראשון [יד ז] נאמר ביום שלישי ליציאת מ"ע [רש"י יד ב], והפסוק השני [יד ז-ח] נאמר ביום שלפני קרי"ס [יום שישי ליציאת מ]).

דהיינו שאע"פ שכתוב בהבטחה שבפסוק ראשון (יד ז) שד' יתנקם מפרעה ועמו - "ואכבדה בפרעה ובכל חילו", מ"מ אין הבטחה זו מחייבת שהמצריים יומתו באמצעות עשיית פלא גדול כקריעת ים סוף.

הרבה יש בענין כוחות הרע שזכרנו והנשפע מהם, ובדרך כלל נקרא לנשפע מהם 'טומאה, חשך, וזוהמא'. והיינו שמבחינת הרע מושפעת זוהמא.

ולכן מבאר האוה"ח בפרשת בשלח שבאמצעות עשיית עבירות - בחינת הרע, מתהווה דבר זה של "גדילת תולעים מהפירות ואויר האדמה". ולכן ע"י חטאו של אדם הראשון (א) נתהווה ענין זה שישנם הרבה קליפות במאכלים (אוה"ח ויקרא יב ג) וגם (ב) נתהווה הענין הנ"ל של גדילת תולעים במאכלים.

ולכן מבאר האוה"ח, בפרשת שמיני, ש"בזמנים אלו" נתרבה הזוהמא - בחינת הרע שבבריאה מכח החטאים, ועי"ז מתרבים התולעים בגידולי קרקע, ולכן יש צורך להיזהר במאד מאד לברר ולבדוק את מאכלו.

ויש לציין: האוה"ח בפרשת שמיני הנ"ל מסיים: "שומר נפשו ישמור את הדבר". וייתכן שכוונת האוה"ח הוא כך: א) "דָּבָר" היינו השכינה (ספר"ק ריש פרשת מטות, ובאמת מצאתי שהאוה"ח מרמז לזה, וכעת לא אזכור מקומו). ב) האוכל שקצים ותולעים גורם לזה שהשכינה מסתלקת מלשכונן בקרבו (אוה"ח ויקרא יא מה, מסילת ישרים פרק יא). וזהו שאמר האוה"ח "שומר נפשו (- נפש' היינו רמז לשכינה. ע' אוה"ח במדבר ה ו, 'מקור נפשות עם בני ישראל שתקרא 'נפשו'), ישמור את הדבר" - חלק השכינה שבקרבו, באמצעות בדיקת וברור נקיות מאכלו מתולעים.

בני ישראל לא הובטחו שיעשה להם נס קריעת ים סוף עד לזמן שבו הם התפללו לד' - "ואכבדה בפרעה" האמור בפסוק ד אינו דומה כלל לה'ואכבדה בפרעה" האמור בפסוק יז

הנה לאחר שיצאו ישראל ממצרים, נצטוו מד' לחזור לכיוון מצרים בכדי לגרום לפרעה לבוא ולרדוף אחריהם. כי פרעה יחשוב שהעבודה זרה של בעל צפון הוא זה שחזר ותפסם והחזירם לכיוון מצרים.

ואולם ד' הודיע לבני ישראל, שהוא זה שיכביד את לב פרעה לרדוף אחריהם בשביל שעי"ז יתנקם ד' ממנו ומעמו, וכמוש"כ (יד ז) "וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ד' ויעשו כן".

וכמו כן חזר הכתוב ואמר (יד ז) ענין הזה, לאחר שפרעה השיגם חונים על הים ובני"ז צעקו לד', אז ציווה ד' לנסוע אל תוך הים, וחזר ואמר להם: "ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו. וידעו מצרים כי אני ד' בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו" (יד ז-ח). הרי שמבואר בפרשה זו, שבשני

הגליון הזה נתנדב לע"נ מרת בריינא זלטא ע"ה ב"ר ראובן יצחק שליט"א נפטרה כ"ז סיון תשע"ז	הגליון הזה נתנדב לע"נ איש נעים הליכות, שריד לדור ישן, הרה"ג ר' אלחנן בן הרב פרץ זצ"ל, נפטר שב"ב כ"ג סיון תשע"ז	הגליון הזה נתנדב לע"נ לע"נ האשה הצדקנית שהיתה תמיד בשמחה, ושם ד' שגור בפייה, מרת אסתר ב"ר שלום ז"ל
--	--	--

יו"ל ע"י מכון פניני אור החיים לתיקונים והערות נא לפנות למייל: peninei.ohrhachaim@gmail.com או בטל: 845-300-0360
נא לא לעיין בשעת התפלה וקריאת התורה